

УДК 330.42

**М.М. Загреба, асп.**

*Кіровоградський національний технічний університет*

## Підхід до формування системи показників діагностики кризового фінансового стану підприємства

В статті узагальнено досвід сучасних науковців у питанні діагностики фінансового стану підприємства, сформовано комплексну систему показників для всебічної оцінки ефективності діяльності підприємства.

**фінансовий стан, діагностика, фінансова криза, ліквідність, оборотність, рентабельність**

Своєчасна діагностика зародження негативних тенденцій у динаміці фінансового стану підприємства на сьогодні є невід'ємним компонентом ефективного управління. При цьому виникає необхідність формування системи показників, які б найбільш адекватно та повно описували фінансовий стан підприємства та допомагали б спрогнозувати можливий розвиток кризових явищ.

Проблемі оцінки фінансового стану та прогнозування кризи на підприємстві значну увагу в своїх працях приділили Е.В. Камишникова [10], О.М. Роїк [19], О.Г. Мельник [15], М.О. Кизим [11], О.Л. Лігоненко [14], А.Г. Грязнова [6], О.М. Тридід [21] та багато інших науковців.

Актуальним залишається питання формування єдиної системи показників фінансового стану, яка б узагальнила досвід багатьох вчених та допомагала б ефективно діагностувати зародження фінансової кризи на підприємстві.

Метою статті є формування ефективної системи показників, що характеризують 5 основних аспектів фінансової ситуації на підприємстві: показники ідентифікації фінансового стану та виявлення ознак неплатоспроможності, показники ліквідності, показники стану та структури капіталу, показники оборотності (ділової активності) та показники рентабельності підприємства.

Розглянемо фінансовий стан підприємства як функцію

$$y=f(x_i), i=1..n,$$

де n – кількість показників фінансового стану.

Для кількісного аналізу частоти використання того чи іншого показника оцінки фінансового стану підприємства у працях науковців будемо використовувати метод багатомірної дихотомії. Код 1 буде введений в таблицю кожного разу, коли відповідний фахівець використовує конкретний показник у своїх працях. В останніх рядках кожної

неплатоспроможності, загальний коефіцієнт покриття, коефіцієнт забезпеченості власними коштами та коефіцієнт Бівера. Систему показників цієї групи за авторами подано в таблиці 1.

Таблиця 1 – Показники ідентифікації фінансового стану та виявлення ознак неплатоспроможності у розрізі різних авторів

	Показник поточної неплатоспроможності	Загальний коефіцієнт покриття	Коефіцієнт забезпеченості власними коштами	Коефіцієнт Бівера
Е.В.Камишникова [10]		1	1	
О.М. Роїк [19]		1		1
О.Г. Мельник [15]		1	1	
М.О. Кизим [11]			1	
Л.О. Лігоненко [14]	1	1	1	1
С.С. Осадець		1	1	
О.М. Тридід [21]		1	1	
А.Г. Грязнова [6]		1	1	
Я.А. Фомін [22]		1	1	1
О.О. Терещенко [20]	1	1	1	
В.М. Геєць [5]		1	1	
А.Е. Воронкова [4]		1	1	
Г.П. Іванов [9]		1	1	
В.В. Ковальов [12]		1	1	
Г.О. Швиданенко [23]		1	1	
А. Зонova [8]		1	1	
Г.М. Азаренкова [1]		1		
Є.М. Азизова [2]			1	
Д.Ю. Шпенев [25]		1	1	
О.Є. Кузьмін [13]		1	1	
В.А. Василенко [3]		1	1	
Є.В. Мних [17]		1	1	
В.П. Шило [24]		1		
Г.В. Митрофанов [16]		1	1	
А.Г. Загородній [7]		1		
ВСЬОГО	2	23	21	3
У % до загальної кількості	8	92	84	12

Другу групу складають показники ліквідності: коефіцієнти абсолютної, швидкої та поточної ліквідності, а також рівень операційної платоспроможності. Погляди різних авторів щодо складу цієї групи наведено в таблиці 2.

Таким чином можна констатувати, що найбільш вживаними показниками ідентифікації фінансового стану та ліквідності є загальний коефіцієнт покриття (коефіцієнт поточної ліквідності), коефіцієнт забезпеченості власними коштами, а

Таблиця 2 – Показники ліквідності у розрізі різних авторів

	Коефіцієнт негайної (абсолютної) ліквідності	Коефіцієнт швидкої ліквідності (проміжний коефіцієнт покриття)	Коефіцієнт поточної ліквідності (загальний коефіцієнт покриття)	Рівень операційної платоспроможності
Е.В.Камишникова [10]	1	1	1	
О.М. Роїк [19]			1	
О.Г. Мельник [15]	1	1	1	
М.О. Кизим [11]				1
Л.О. Лігоненко [14]	1	1	1	1
С.С. Осадець			1	
О.М. Тридід [21]			1	
А.Г. Грязнова [6]	1	1	1	
Я.А. Фомін [22]	1		1	
О.О. Терещенко [20]	1	1	1	
В.М. Гесць [5]	1	1	1	
А.Е. Воронкова [4]	1	1	1	
Г.П. Іванов [9]	1	1	1	1
В.В. Ковальов [12]	1	1	1	1
Г.О. Швиданенко [23]	1	1	1	
А. Зонова [8]			1	
Г.М. Азаренкова [1]		1	1	
Є.М. Азизова [2]	1			1
Д.Ю. Шпенюв [25]	1		1	
О.Є. Кузьмін [13]	1	1	1	
В.А. Василенко [3]	1	1	1	
Є.В. Мних [17]	1	1	1	
В.П. Шило [24]	1	1	1	
Г.В. Митрофанов [16]	1	1	1	
А.Г. Загородній [7]	1	1	1	
ВСЬОГО	19	17	23	5
У % до загальної кількості	76	68	92	20

Як бачимо, найбільш вживаними показниками з цієї групи є коефіцієнт фінансової автономії та коефіцієнт забезпеченості власними коштами. Вони зустрічаються у 92 та 84 відсотках наукових праць відповідно. Коефіцієнт фінансового левериджу використовують 56 % науковців, і він увійде до розширеної групи.

Наступною розглянемо групу показників оборотності (ділової активності). Сюди відносяться оборотність обігових коштів, оборотність товарно-матеріальних запасів, оборотність дебіторської заборгованості, тривалість операційного циклу (в днях), оборотність кредиторської заборгованості та тривалість фінансового циклу. Думки різних авторів щодо складу цієї групи подано в таблиці 4.

Як бачимо, не всі автори в дослідженнях фінансового стану підприємства

економічна прибутковість.

Таблиця 3 – Показники стану та структури капіталу у розрізі різних авторів

	Коефіцієнт забезпеченості власними коштами	Коефіцієнт фінансової автономії (стабільності)	Коефіцієнт заборгованості	Коефіцієнт фінансового левериджу	Коефіцієнт співвідношення заборгованостей
Е.В.Камишникова [10]	1	1			
І.П. Мойсеєнко [18]				1	
О.Г. Мельник [15]	1	1			
М.О. Кизим [11]	1	1	1	1	
Л.О. Лігоненко [14]	1	1	1	1	1
С.С. Осадець	1	1			
О.М. Тридід [21]	1	1			
А.Г. Грязнова [6]	1	1	1	1	
Я.А. Фомін [22]	1	1			
О.О. Терещенко [20]	1	1	1		1
В.М. Геєць [5]	1	1	1	1	
А.Е. Воронкова [4]	1			1	
Г.П. Іванов [9]	1	1	1		1
В.В. Ковальов [12]	1	1	1	1	
Г.О. Швиданенко [23]	1	1		1	
А. Зонова [8]	1	1	1	1	
Г.М. Азаренкова [1]		1	1	1	
Є.М. Азизова [2]	1	1		1	
Д.Ю. Шпенюв [25]	1	1			
О.Є. Кузьмін [13]	1	1			
В.А. Василенко [3]	1	1			
Є.В. Мних [17]	1	1	1	1	
В.П. Шило [24]		1	1	1	
Г.В. Митрофанов [16]	1	1	1	1	
А.Г. Загородній [7]		1			
ВСЬОГО	21	23	12	14	3
У % до загальної кількості	84	92	48	56	12

Виходячи з даних таблиці, найбільш вживаними показниками рентабельності є рентабельність активів та чиста рентабельність власного капіталу. Частота наукових праць, де вони зустрічаються, складає відповідно 56 та 52 відсотки. Ця пара показників також увійде до розширеної групи.

Всі інші показники зазначених п'яти груп використовуються менш ніж половиною фахівців у галузі оцінки фінансового стану підприємства, тому можна зробити висновок про недоцільність їх включення у підсумковий набір.

Таким чином, остаточна система показників діагностики кризового фінансового

	Оборотність обігових коштів	Оборотність товарно-матері- альних запасів	Оборотність дебіторської заборгованості	Оборотність кредиторської заборгованості	Тривалість операційного циклу	Тривалість фінансового циклу
Е.В.Камишникова [10]	1	1	1	1		
О.М.Роїк [19]				1		
О.Г.Мельник [15]	1		1	1		
М.О.Кизим [11]			1	1		
Л.О.Лігоненко [14]	1	1	1	1	1	1
С.С.Осадець	1					
О.М.Тридід [21]				-		
А.Г.Грязнова [6]				-		
Я.А.Фомін [22]	1					
О.О.Терещенко [20]	1	1	1	1		
В.М.Геєць [5]	1	1	1	1		
А.Е.Воронкова [4]	1					
Г.П.Іванов [9]				-		
В.В.Ковальов [12]		1			1	
Г.О.Швиданенко [23]				-		
А.Зонова [8]	1					
Г.М.Азаренкова [1]				-		
Є.М.Азизова [2]	1	1	1	1		
Д.Ю.Шпенюв [25]		1				
О.Є.Кузьмін [13]	1	1	1	1		
В.А.Василенко [3]	1	1				
Є.В.Мних [17]	1					
В.П.Шило [24]				-		
Г.В.Митрофанов [16]	1	1	1	1	1	1
А.Г.Загородній [7]				-		
ВСЬОГО	14	10	9	10	3	2
У % до загальної кількості	56	40	36	40	12	8

Розширений набір показників діагностики кризового фінансового стану підприємства, окрім перелічених чотирьох, включає наступні:

$x_5$  – проміжний коефіцієнт покриття (коефіцієнт швидкої ліквідності);

$x_6$  – коефіцієнт фінансового левариджу;

$x_7$  – коефіцієнт оборотності обігових коштів;

$x_8$  – рентабельність активів;

$x_9$  – чиста рентабельність власного капіталу.

Висновки. В статті узагальнено досвід сучасних науковців у сфері оцінки фінансового стану підприємства. Розглянуто п'ять груп показників - платоспроможності, ліквідності, стану та структури капіталу, оборотності (ділової

	Чиста рентабельність власного капіталу	Звичайна рентабельність власного капіталу	Рентабельність активів	Рентабельність обороту	Рентабельність операційних витрат	Рівень втрати власного капіталу	Економічна прибутковість
Е.В.Камишникова [10]			1	1			
І.П. Мойсеєнко [18]			1				
О.М. Роїк [19]	1	1					
О.Г. Мельник [15]	1	1	1	1	1		
М.О. Кизим [11]				-			
Л.О. Лігоненко [14]	1	1	1	1	1	1	1
С.С. Осадець	1	1	1	1	1		
О.М. Тридід [21]			1				
А.Г. Грязнова [6]				-			
Я.А. Фомін [22]	1	1	1	1			
О.О. Терещенко [20]	1	1	1	1	1		
В.М. Геєць [5]	1	1					
А.Е. Воронкова [4]	1	1	1	1	1		
Г.П. Іванов [9]				-			
В.В. Ковальов [12]	1	1					
Г.О. Швиданенко [23]	1	1					
А. Зонова [8]				-			
Г.М. Азаренкова [1]				-			
Є.М. Азизова [2]				-			
Д.Ю. Шпенюв [25]			1	1			
О.Є. Кузьмін [13]	1	1	1	1	1		
В.А. Василенко [3]	1		1	1			
Є.В. Мних [17]				-			
В.П. Шило [24]		1	1		1		
Г.В. Митрофанов [16]	1		1	1	1		
А.Г. Загородній [7]				-			
ВСЬОГО	13	12	14	11	8	1	1
У % до загальної кількості	52	48	56	44	32	4	4

## Список літератури

1. Азаренкова Г.М. Разработка модели комплексной оценки финансовой устойчивости на примере АКП «Международный аэропорт Харьков» / Азаренкова Г.М., Васильченко А.В. // Антикризисный менеджмент – 2009. №5. – С. 85 – 91.
2. Азизова Е.М. Выбор индикаторов раннего предупреждения проблем как инструмент контроллинга

8. Зонова А. Шесть этапов анализа бухгалтерского баланса / Зонова А. // Антикризисный менеджмент – 2009. №5. – С. 41 – 45.
9. Иванов Г.П. Антикризисное управление: от банкротства – к финансовому оздоровлению / Иванов Г.П. (ред.) – М.: Закон и право, 1995. – 320 с.
10. Камишникова Е.В. Методика оцінки рівня економічної безпеки металургійного підприємства / Камишникова Е.В. // Актуальні проблеми економіки – 2009. №11 (101). – С. 77 – 82.
11. Кизим М.О. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства: Монографія / Кизим М.О., Забродський В.А., Зінченко В.А., Копчак Ю.С. – Х.: «ИНЖЕК», 2003. – 144 с.
12. Ковалев В.В. Финансовый анализ: Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности / Ковалев В.В. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 432 с.
13. Кузьмін О.Є. Система корпоративного управління: формування та оцінювання на засадах економічних індикаторів (на прикладі машинобудування): Монографія / Кузьмін О.Є., Дідик А.М., Мельник О.Г., Муқан О.В. – Львів: «Триада плюс», 2008. – 369 с.
14. Лігоненко Л.О. Антикризисное управління підприємством: Навч. посіб. / Лігоненко Л.О., Тарасюк М.В., Хіленко О.О. – К.: КНТЕУ, 2005. – 377 с.
15. Мельник О.Г. Матрична модель цільового вибору репрезентативних індикаторів діяльності машинобудівних підприємств / Мельник О.Г. // Регіональна економіка. – 2009. №1. – С. 129 – 137.
16. Митрофанов Г.В. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. / Митрофанов Г.В., Кравченко Г.О., Барабаш Н.С. та ін. – К.: КНТЕУ, 2002. – 301 с.
17. Мних Є.В. Аналіз і контроль в системі управління капіталом підприємства / Мних Є.В., Бутко А.Д., Большакова О.Ю., Кравченко Г.О., Никонович Г.І. – К.: КНТЕУ, 2005 – 232 с.
18. Мойсеєнко І.П. Інформаційно-аналітичне забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання / Мойсеєнко І.П., Демчишин М.Я. // Актуальні проблеми економіки. – 2009. №10 (100). – С. 239 – 244.
19. Роїк О.М. Математична модель та метод оцінки рівня ризику структури капіталу засобами нейронної мережі Хопфілда / Роїк О.М., Азарова А.О., Кілимник Л.А. // Актуальні проблеми економіки – 2010. №1 (103). – С. 245 – 253.
20. Терещенко О.О. Антикризисное фінансове управління на підприємстві: Монографія / Терещенко О.О. – К.: КНЕУ, 2004. – 268 с.
21. Тридід О.М. Стратегія розвитку підприємства в умовах кризи: дис.. доктора екон. наук: 08.06.01 / Тридід Олександр Миколайович. – Х., 2003. – 393 арк.
22. Фомин Я.А. Диагностика кризисного состояния предприятия / Фомин Я.А. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 349 с.
23. Швиданенко Г.О. Сучасна технологія діагностики фінансово-економічної діяльності підприємства: Монографія / Швиданенко Г.О., Олексюк О.І. – К.: КНЕУ, 2002. – 192 с.
24. Шило В.П. Аналіз фінансового стану виробничої та комерційної діяльності підприємства: Навч. посіб. / Шило В.П., Верхоглядова Н.І., Ільїна С.Б., Темченко А.Г., Брадул О.М. – К.: Кондор, 2005 – 240 с.
25. Шпенюв Д.Ю. Оценка и анализ кризисных финансовых ситуаций на предприятиях коксохимии Украины на основе нечеткой логики / Шпенюв Д.Ю. // Бизнес Информ. – 2009. №2(2). – С. 138 – 147.

*М. Загреба*

#### **Підхід к формуванню системи показателів діагностики кризисного фінансового стану підприємства**

В статті обобщен опыт современных научных работников в вопросе диагностики финансового состояния предприятия. сформирована комплексная система показателей для всесторонней оценки